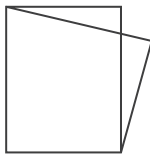

Anekdotisk teori som videnskabsteori

– i socialpædagogik og andre relationelle professioner

Marianne Træbing
Secher, lektor, cand.
pæd.fil., ph.d.-stud.,
VIA University College

Anekdoter florerer i professionspraksis, men gives sjældent epistemisk status. De fortælles, deles og diskuteres, men anerkendes sjældent som legitime bidrag til videndannelse. I almindelig sprogbrug er en anekdote en lille fortælling med rod i virkeligheden. I denne artikel fokuseres der imidlertid på en bestemt teoretisk forståelse af anekdoter gennem Jane Gallops Anecdotal Theory, som oprindeligt er udviklet inden for litteraturvidenskaben. Anekdoter rummer et eksorbitant moment, hvor praksis bryder sammen, og hvor noget viser sig, som falder uden for teorier og metoders problemdefinition. Jeg overfører og videreudvikler denne teori i en socialpædagogisk kontekst og

argumenterer for, at anekdotisk teori kan fungere som en professionsspecifik videnskabsteoretisk position. Anekdoten forstås ikke som illustration, men som et epistemisk brud, der synliggør faglighedens margin og dermed nødvendiggør selvbegrænsning, hvor teorier og metoder midlertidigt sættes i parentes af den andens udsagn, så relationen ikke lukkes gennem for hurtig teoretisk eller metodisk integration. Artiklen undersøger, hvordan anekdotisk teori kan understøtte professionsviden, der kan lade sig forandre i mødet med det marginale. Afsættet er socialpædagogik, men perspektivet kan være relevant i andre relationelle professioner.

Anekdotisk teori som videnskabsteori – i socialpædagogik og andre relationelle professioner

I modsætning til fænomenologiske, hermeneutiske og pragmatiske tilgange, der søger mening, sammenhæng eller det virksomme, insisterer anekdotisk teori på at dvæle ved det øjeblik, hvor forståelse endnu ikke er mulig.

Indledning

I denne artikel argumenteres der for, at anekdotisk teori (Gallop, 2002) kan anvendes som videnskabsteori for praktikere i relationelle professioner. Artiklen henvender sig dog i første omgang til undervisere på professionsuddannelserne.

Videnskabsteori forstås her bogstaveligt som teori om, hvordan vi skaber viden i konkrete praksissituationer. Der udvikles en position, der tager udgangspunkt i situationer, hvor viden skabes, håndteres og begrænses. Dette sker med baggrund i min ph.d.-afhandling, som er i sidste fase op til bedømmelsen (Secher, 2026). Mit eget praksisfelt, socialpædagogik, er afsæt for denne udvikling, som dog vil kunne anvendes i relationsarbejde bredt set.

I relationelle professioner arbejder vi med teorier og metoder, der skal hjælpe os med at forstå og handle kvalificeret (Kongsgaard, 2017; Kongsgaard & Rod, 2018; Kongsgaard & Vedtofte, 2019). Der kan dog opstå situationer, hvor noget rammer os, som ikke lader sig indfange af de begreber og problemdefinitioner, vi råder over. Når dette sker, risikerer vi at lukke situationen gennem for hurtig teoretisk eller metodisk integration. I modsætning til fænomenologiske, hermeneutiske og pragmatiske tilgange, der søger mening, sammenhæng eller det virksomme, insisterer anekdotisk teori på at dvæle ved det øjeblik, hvor forståelse endnu ikke er mulig. Hvor situationen gør modstand og hermed risikerer at blive negligeret og marginaliseret frem for undersøgt. Det er i disse situationer, at undervisere med fordel vil kunne introducere anekdotisk teori som en

videnskabsteori for praktikere. Artiklen foreslår her anvendelse af Jane Gallops anekdotiske teori (Gallop, 2002) som et epistemologisk greb, der gør det muligt at arbejde intentionelt og opmærksomt med det partikulære, forstyrrende og eksorbitante, som hverken kan eller bør generaliseres.

De videnskabsteoretiske begreber ontologi, epistemologi, metodologi og aksiologi anvendes i artiklen ikke som adskilte teorifelter, men som analytiske perspektiver, hvis betydning udfoldes i arbejdet med den konkrete situation. De teoretiske referencer, der inddrages i artiklen, fungerer ikke som parallelle/konkurrerende perspektiver, men som gensidigt begrundende positioner inden for en samlet poststrukturalistisk videnskabsteoretisk ramme, hvor epistemologiske, metodologiske og

aksiologiske spørgsmål behandles i sammenhæng. Artiklens teoretiske stillads er sammensat af Jacques Derridas dekonstruktive tænkning, som er afgørende for forståelsen af viden som forskydelig og ikke-repræsentationel (Derrida & Spivak, 2016). Desuden George Batailles teori, som bidrager med en norm om opløsning af fastlåste erkendelser med direkte metodologiske konsekvenser for, hvordan viden kan fastholdes (uden umiddelbar stabilisering) (Bataille, 1991). Samt endelig Kristie Dotsons begreb om ”contributory injustice” (Dotson, 2012), på baggrund af Frickers arbejde med epistemisk og hermeneutisk uretfærdighed (Fricker, 2009). Den kontribuerende uretfærdighed tilfører en aksiologisk dimension, som bliver afgørende for en videnskabsteori for praktikere.

Artiklen er skrevet på den måde, at det partikulære og eksorbitante (Derrida & Spivak, 2016) holdes i forgrunden – båret af anekdoten om Ib. Dette, da det flygtige i praksis danner udgangspunktet for denne særlige videnskabsteori. Argumentet for udviklingen af en videnskabsteori for praktikere udfoldes i tre bevægelser. Først undersøges anekdoten som et eksorbitant brud. Dernæst diskuteres, hvilken form for viden der kan opstå, når sådanne brud tages alvorligt. Endelig undersøges det, hvilken form for videnskabsteori anekdotisk teori kan udgøre for praktikere i konkrete relationelle praksisser. Dette undersøges gennem problemfelt, ontologi, epistemologi, metodologi samt aksiologi.

Anekdoten som eksorbitant brud
Anekdoten om Ib
En mand, der ofte er truende og går med kniv, råber en dag: Nu skal I kraftedeme stoppe med al den jeg-støtte og jeg-

styrkende behandling. Jeg er skizofren. Jeg har jo for helvede ikke noget jeg.

I den praksis, jeg var en del af i halvfemserne, arbejdede vi psykodynamisk og med jeg-støttende behandling (Hummelvoll, 1995). Vores forståelse var, at skizofreni hang sammen med et svagt eller fragmenteret jeg, som skulle styrkes. Når Ib råbte, at han ikke havde noget jeg, blev udsagnet integreret i denne forståelse. Dels fordi han blev oplevet som truende, men også fordi det blev læst som symptom på netop den mangel, vi mente at skulle afhjælpe. Vi fortsatte derfor med jeg-styrkende behandling. Først senere er det blevet tydeligt for mig, at anekdoten peger på noget andet end det, vi dengang kunne høre. Måske fordi vi oplevede Ib som truende, men ikke kun derfor.

Det, der undersøges, er ikke Ib som individ og heller ikke psykodynamisk teori som sådan, men den konkrete betydningsknode (Gallop, 2002, s. 84), der opstår, da Ibs udsagn standser den professionelle forståelse. Pointen er således ikke, hvorvidt psykodynamisk teori eller jegstøttende behandling som sådan bryder sammen, men at den teori, hvormed situationen forstås, viser sig utilstrækkelig i netop dette øjeblik. Ib bliver ikke blot genstand for teori. Han vender teoriens blik tilbage mod sig selv. Han siger ikke kun noget om sig selv, han siger noget om den professionelle problemdefinition, der allerede er i gang med at forstå, repræsentere eller definere ham.

I ordbogen fremgår det, at en anekdote kan ses som en kort og vittig historie om en enkelt hændelse, som virkelig har fundet sted. Ordet anekdote stammer

fra det græske ἀνέκδοτον (anékdoton), der betyder ikke udgivet eller upubliceret (Den Danske Ordbog, 2025). Den måde, Gallop arbejder med anekdoter på, handler om, at der opstår noget, som vi ikke kan, vil eller tør sige højt, tale om eller endsige skrive ned (Gallop, 2002, 2019). Dette kan ses som værende i tråd med ordbogens fokus på det upublicerede, og at anekdoten indeholder noget, der har fundet sted. Dog beskriver Gallop ikke anekdoten som nødvendigvis vittig, men som noget, der overrasker og er interessant epistemologisk set. Hun er optaget af, at anekdotens upublicerede status kan medføre, at den marginaliseres og tillægges mindre værdi end det publicerede, systematiske eller teoretisk bearbejdede udsagn (Gallop, 2002, s. 8).

Gallop beskriver anekdoten som eksorbitant med inspiration fra Derrida (Gallop, 2002, s. 8). Ordet eksorbitant betyder, at noget hopper ud af sit kredsløb (Danmarks Nationalleksikon, 2026). Det eksorbitante er det, som ikke passer ind i den orden, vi har etableret. Det kan ses som en standsning af en bevægelse, der måske var cirkulær og statisk og derfor kørte i tomgang. Gallop beskriver det eksorbitante på denne måde: ”the excessive, romantic, perverse, unreasonable, and queer.” (Gallop, 2002, s. 7). Gallop anvender det, Derrida kalder en eksorbitant model (Derrida & Spivak, 2016, s. 171-178), til at undersøge det, der ikke passer ind, det, der ikke er inden for normen, samt det, der ikke kan generaliseres (Gallop, 2002, s. 7).

Når det eksorbitante viser sig, opstår der en mulighed for, at vi kan opdage, at det måske ikke er den anden, der mangler sammenhæng, men vores egen forståelse, der ikke slår til. I anekdoten om Ib

Vores forståelse var, at **skizofreni hang sammen med et svagt eller fragmenteret jeg**, som skulle styrkes. Når Ib råbte, at han ikke havde noget jeg, blev udsagnet integreret i denne forståelse.

bliver dette synligt i det øjeblik, hvor hans udsagn ikke længere kan rummes af vores psykodynamiske problemdefinition. Når han siger, at han ikke har noget jeg, er det ikke nødvendigvis ham, der er ude af trit, men vores forståelse, der er kommet på afveje. Det anekdotiske kan, qua det eksorbitante, bringe vores faglige selvforståelse til standsning, ikke fordi teorier og metoder ophører med at være relevante, men fordi de midlertidigt mister deres forklaringskraft i situationen. Undervisere kan her pege på nye veje at gå, når de studerende oplever noget eksorbitant i praksis.

Hos Derrida indebærer det eksorbitante en forskydning mellem det, vi betegner, og det, der betegner os. Da vi betegnede Ib som én, der skulle have jeg-støtte, betegnede han os som nogle, der må stoppe. Derrida kan siges at have grundlagt dekonstruktion som en måde at tænke på, hvor vi netop må sætte spørgsmålstejn ved vores måde at betegne og repræsentere det, vi læser og

møder. Arbejdet med anekdoten består i *ikke* at forklare det, vi møder hos Ib, væk, men i at blive ved det. Hos Gallop sker dette gennem det, hun kalder *close reading*. *Close reading* indebærer, at vi virkelig lytter til teksten eller udsagnet, før vi indpasser det i vores forforståelser:

“listen to them, try and understand what they are actually saying, rather than just confirming our preconceptions about them, our prejudices. I believe it is our ethical obligation to fight against our tendency to project our preconceptions, that it is our ethical duty to attempt to hear what someone else is really saying.” (Gallop, 2000, s. 12).

I en professionskontekst forstås *close reading* ikke som en tekstanalytisk teknik, men som en analytisk opmærksomhed over for det, der i situationen gør modstand mod umiddelbar forståelse.

Det betyder, at vi som undervisere kan lade udsagnet stå som en udfordring

frem for straks at oversætte det til et symptom eller en mangel. I anekdoten om Ib ville en sådan læsning indebære, at vi ikke straks fortolker udsagnet som bekræftelse på et svagt jeg men undersøger, hvad der faktisk siges, og hvordan dette udfordrer vores egen forståelse. I modsætning til casestudier og narrative tilgange, der ofte søger sammenhæng, læring eller mening på tværs af tilfælde, er anekdotens analytiske funktion her ikke at producere forståelse, men at fastholde det øjeblik, hvor forståelse endnu ikke er mulig.

Hvad sker der med videnskabelsen i dette brud?
Bruddet, der opstår med Ibs udsagn, gør, at vi må spørge, hvad det vil sige ikke at have noget jeg. Verden i sin komplekse mangfoldighed står frem for os, aktualiserer sig og interagerer med det, der før var fastlåst. Når det sagte ikke straks kan integreres i en eksisterende teori eller metode, begynder vi eventuelt at forklare den anden, at få det til at passe

Standsningsen er ikke en refleksiv luksus, men en erkendelsesbetingelse. Hvis vi ikke standser, fortsætter vi blot den samme praksis. Kun i standsningsen kan en ny viden tage form. I standsningsen forskydes forholdet mellem fagperson og borger.

alligevel, eller vi giver måske op. I stedet kunne vi rette opmærksomheden mod en undersøgelse af de begreber og forståelser, vi anvender. Denne omvendning af vores rettetthed søger ikke at fastlægge generelle sammenhænge eller udvikle metoder, der kan anvendes uafhængigt af den konkrete situation. Rettetheden forbliver knyttet til det specifikke møde og til det, der ikke lader sig indpasse i vores gældende forståelse.

Netop fordi denne rettetthed i vores undersøgelse ikke kan indpasses i eksisterende forståelser, forudsætter den en standsnings. Denne standsnings indebærer ikke, at handling i situationen ophører, men at den teoretiske og analytiske forståelse af situationen midlertidigt sættes i parentes. Uden standsnings fortsætter vi blot den forståelse, vi allerede

arbejder med, og bruddet neutraliseres. Den form for viden, vi ønsker at skabe sammen med lb, kan kun opstå, hvis vi midlertidigt standser vores vante forståelse i den konkrete praksis. I anekdoten siger lb: "Nu skal I kraftedeme stoppe med al den jeg-støtte og jeg-styrkende behandling". Udsagnet er ikke blot en beskrivelse, men et påbud. Han kræver, at vi stopper. I dette øjeblik overskrider han den praksis, vi tager for givet. Han overskrider den faglige orden og bringer den ud af sin bane.

At stoppe er her ikke passivitet, men en handling. Det er at undlade at fortsætte det, der forekommer fagligt selvfølgeligt. Standsningsen er ikke en refleksiv luksus, men en erkendelsesbetingelse. Hvis vi ikke standser, fortsætter vi blot den samme praksis. Kun i standsningsen kan

en ny viden tage form. I standsningsen forskydes forholdet mellem fagperson og borger. Fagpersonen er ikke længere den, der ved og anvender viden, men den, der må standse, for at kunne indgå i en undersøgelse af situationen sammen med lb.

En sådan standsnings indebærer imidlertid en risiko. Når praksis afspores, mister vi for en tid den sikkerhed, som metoder og teorier giver os. Vi bevæger os væk fra det kendte spor uden at vide, hvor vi ender. I professionelle sammenhænge kan dette opleves som uforsvarligt eller grænseoverskridende. I visse situationer må nogle derfor fastholde praksissens bane, mens andre eksperimenterer med det, der endnu ikke har form. Med standsningsen vælger vi at undlade at vide med det samme. Dette kan kaldes

et midlertidigt ophold i en form for ikke-viden. Den ikke-viden, jeg foreslår her, forstås ikke som mangel, men som en bevidst standsnings af vores bestræbelse på at ville forstå. At vælge ikke at lade vores eksisterende forforståelse afgøre, hvad situationen betyder. Hos George Bataille er ikke-viden netop en bestræbelse på at bryde med forudannelser og forforståelser. Det er en måde at afstå fra at lade vores viden styre os på:

"I resolved long ago not to seek knowledge, as others do, but to seek its contrary, which is unknowing. I no longer anticipated the moment when I would be rewarded for my effort, when I would know at last, but rather the moment when I would no longer know, when my initial anticipation would dissolve into NOTHING." (Bataille, 1991, s. 208).

Hos Bataille er ikke-viden ikke et tomrum, men noget, han aktivt søger. Vi kan, inspireret af dette, unddrage os den sikkerhed, vores forforståelser giver. Ikke-viden er hos Bataille ikke uvidenhed, men en vilje til at afstå fra at fastholde det, vi allerede mener at vide. Den retter sig mod vores trang til at forstå for hurtigt og bringe det ukendte ind under det kendtes orden. Den anden bliver med dette ikke blot én, der skal forstås. Den anden bliver én, der kan standse forståelsen, kan skabe et brud og sætte en bevægelse i gang i en ny retning.

Overført til professionspraksis betyder dette ikke, at vi opgiver ansvar eller omsorg, og heller ikke, at vi suspenderer faglighed. Det betyder, at vi i det konkrete møde med lb vælger ikke at lade vores eksisterende teorier og metoder definere situationen på forhånd. Ikke-viden bliver ikke et mål i sig selv, men

den position, der opstår i standsningsen. Uden denne vilje til ikke-viden fastholder vi én forståelse som den eneste gyldige, og vi lader ikke lb medvirke til vidensproduktionen, hvilket svarer til det, Dotson beskriver som *contributory injustice*:

"Contributory injustice occurs because there are different hermeneutical resources that the perceiver could utilize besides structurally prejudiced hermeneutical resources, and the perceiver willfully refuses 'to acknowledge and acquire the necessary tools for knowing whole parts of the world.' The agent plays a role in contributory injustice by willfully refusing to recognize or acquire requisite alternative hermeneutical resources." (Dotson, 2012, s. 32)

Dotsons begreb om *contributory injustice* inddrages her ikke som et selvstændigt perspektiv, men som en aksiologisk præcisering af, hvad der står på spil, når forståelsesmæssige lukninger forhindrer den anden i at kontribuere i vidensproduktionen. At suspendere denne lukning indebærer, at andre hermeneutiske ressourcer end dem, vi allerede arbejder med, inviteres ind.

Dotson peger på, at *contributory injustice* (her oversat til kontribuerende uretfærdighed) opstår, når vi nægter at anerkende eller tilegne os alternative hermeneutiske ressourcer. Problemet er ikke uvidenhed, men en fastholdelse af egne fortolkninger, når disse burde suspenderes midlertidigt. I mødet med lb må vi lytte til lbs udsagn gennem en *close reading*, som nævnt ovenfor, hvor vi undersøger, hvad der faktisk siges, frem for at indpasse det i det, vi allerede mener at vide.

Standsnings er ikke at trække sig ud af relationen, men at blive i den på en åben måde. Viden bliver her ikke noget, vi anvender på den anden, men noget, der udvikles i samarbejde med den anden. Dette betyder, at vi må undlade at konkludere med vores viden om "jeget", men være oprigtigt interesseret i lbs perspektiver. Vi må turde blive i det, der måske endnu ikke har form. Dette indebærer ikke blot usikkerhed, men en aktiv tilbageholdenhed i forhold til at genoptage det kendte. Hermed er vi klar til at eksperimentere og skabe ny viden, hvilket undersøges i næste afsnit.

Anekdotisk teori som videnskabs-teoretisk position for praktikere
I dette afsnit udvikler jeg anekdotisk teori som en videnskabsteoretisk position for praktikere. For at tydeliggøre, hvad denne position indebærer, organiserer jeg argumentet gennem klassiske videnskabsteoretiske kategorier: problemfelt, ontologi, epistemologi, metodologi og aksiologi. Systematikken har et didaktisk sigte og kan anvendes i professionsuddannelser som en måde at undersøge praksisviden på.

Problemfelt, ontologi og epistemologi
I professionspraksis forstås viden ofte som det, der opstår, når vi anvender teori og metode i konkrete situationer. Faglighed består i at skabe sammenhæng og handle. Som Ida Schwartz har beskrevet, kædes mange ideer og indtryk sammen til en mere eller mindre sammenhængende forståelse af praksis, der muliggør handling (Schwartz, 2001, s. 14). Professionsviden udvikles således gennem løbende sammenkædning af teorier, metoder, erfaringer og forestillinger for at skabe orientering og handlemuligheder. Dette er nødvendigt,

men netop fordi vi er optaget af at søge sammenhæng og handlemuligheder, kan det blive vanskeligt at fastholde det, der bryder sammenhængen.

I socialpædagogisk praksis brugte vi dengang bl.a. jeg-støtte som redskab til at forholde os til de problemer, vi arbejdede sammen med beboerne om. Problemfeltet er i anekdotisk teori selve bruddet mellem verden og redskab. Når problemet handler om, at den teori, vi anvender, ikke er nogen hjælp, så må vi herefter undersøge det brud, der opstår mellem teorien og situation med lb. Det, vi vil undersøge, er hermed det værende, som vi oplever som bruddet; med Gallop den konkrete knude, hvor betydningen forskydes (Gallop, 2002, s. 84). Dette kan vi nu sætte som undersøgelsens ontologi. Undersøgelsen skal ikke dreje sig om uro eller usikkerhed i almindelighed men om det punkt, hvor betydningen selv forskydes i situationen med lb – hvad vil det sige ikke at have noget jeg?

I anekdoten om lb viser dette sig i udsagnet: ”Jeg har ikke noget jeg”. Det *jeg*, vi i behandlingen betragter som noget, der kan styrkes, viser sig i situationen som noget, der ikke er til stede. Samtidig taler lb netop som et *jeg*, der modsætter sig vores teori. Det afgørende kan ses som det, at den, der betegner, selv bliver betegnet. Her tager jeg videnskabs-teoretisk set Derrida lidt længere, end Gallop gør. Derrida beskriver i sit afsnit om en eksorbitant model, hvordan det, vi betegner, kan komme til at betegne os, at betegner og betegnet kan bytte plads (Derrida & Spivak, 2016, s. 171-178). Det er, når dette sker, det eksorbitante opstår som en form for ontologi, der har en ubestemt værensform.

Hos Gallop beskrives det eksorbitante som en knude i teksten (Gallop, 2002, s. 84), et sted, hvor betydning ikke falder på plads. Det ontologiske i undersøgelser med anekdotisk teori er derfor det eksorbitante i form af den specifikke knude, der opstår i den enkelte situation. Vi må blive i knuden og undersøge, hvad der faktisk siges i anekdoten.

Pladsbytningen hos Derrida betyder ikke blot, at to forståelser støder sammen. Det er ikke lbs forståelse og teoriens forståelse, der støder sammen. lb betegner den teori, der var skabt til at betegne ham. Det skaber en knude i betydningen af, hvad der foregår, som handler om, at ordet *jeg* ikke længere entydigt betegner dét, vi troede det betegnede. For lb virker det til, at betydningen af det teoretiske ”jeg” og det oplevede ”jeg” ikke er sammenfaldende. Og ingen af dem kan uden videre ophæve den anden – uden at vi udsætter lb for epistemisk, hermeneutisk (Fricker, 2009) samt kontribuerende uretfærdighed (Bailey, 2014; Dotson, 2012). Betydningen ”strammer til” i dette punkt, i denne knude. Det er netop dette spændingsfelt, der udgør det ontologiske punkt for den videnskabsteoretiske undersøgelse. Spørgsmålet er nu, hvilken viden vi her kan skabe.

Når ontologien for anekdotisk teori er den specifikke knude, der opstår i den enkelte situation, må den viden, der svarer hertil, have en tilsvarende karakter. Den kan ikke være generel, modelbaseret eller anvendelig uafhængigt af den konkrete relation og situation. Det handler ikke om, hvilken position, hvilket perspektiv og type ansvarlighed denne vidensform har, da det allerede er afgjort i og med knuden. Positionen

handler qua knuden om at opholde sig midlertidigt i ikke-viden og lade situationen åbne sig for os, ved at eksperimenterne sammen med lb. Det afgørende i dette eksperiment er således ikke, hvem der taler fra hvilken position, men hvad der i den konkrete *situation* bringes i spil mellem os relationelt set, og hvor dette kan føre os hen sammen.

Hos Gallop er viden netop partikulær og relationel ift. levet erfaring: ”theorizing must honor and answer to the detail of lived experience.” (Gallop, 2019, s. 27). Viden må ære og svare på detaljen i lbs levede liv, og i en professions-sammenhæng vil denne viden kunne opstå i standsningen, som dog ikke kan etableres uden lb. Når lb siger: ”Jeg har ikke noget jeg”, træder situationens *egen* betydning frem. Dette vil jeg nu foreslå, at vi kalder *situationistisk viden*, fordi vores begreb om jeget viser sig utilstrækkeligt i situationen, og vi må undersøge, *hvad* der er på spil i denne partikulære situation. Vi må med Gallop teoretisere over situationen, og når vi gør det, skal vi ære og svare på detaljen i den konkrete levede erfaring i praksis. Den viden, der her formuleres, er således ikke universel, men situationistisk: den svarer på *denne* konkrete knude og forpligter os i *denne* eksakte relation. Den er således både situationistisk, partikulær og relationel.

Mit forslag om at indføre et begreb om en situationistisk, partikulær og relationel vidensform kan ved første øjekast minde om det, Donna Haraway betegner som *situeret viden* (Haraway, 2018). Begge positioner bryder med forestillingen om neutral og universel erkendelse. Her ophører ligheden imidlertid. Hvor

situeret viden retter opmærksomheden mod videns position, perspektiv og ansvarlighed, retter *situationistisk viden* opmærksomheden mod den konkret oplevede knude i situationen med lb. Jeg viderefører således ikke Haraways begreb om *situeret viden* i en ny kontekst, men foreslår en anden vidensform, hvor det ikke er videnspositionen, men den konkrete hændelse og dens indre spænding, der er erkendelsesbærende.

Min pointe er, at vi sammen med lb (eller, hvis han ikke ønsker at medvirke, med afsæt i hans udsagn) kan formulere en forståelse af situationen, der er situationistisk, partikulær og relationel. Det er denne eksakte knude, som i sig selv bliver erkendelsesbærende i situationistisk viden. Med anekdotisk teori går vi ind i knuden. Vi opholder os der og må som fagpersoner stå midlertidigt i ikke-viden. Med Gallop og Bataille er det således ikke først og fremmest lbs og fagpersonens placering, men hændelsen selv, der udfordrer og omformer teori. Med Alexander Christian von Oettingens forskning i pædagogik kan vi hævde, at praksis ikke producerer ny viden uafhængigt af situationen (von Oettingen, 2024, s. 79, 212). Der bringes noget frem, som allerede er til stede i situationen. Oettingen henviser til Schleiermachers formulering om at: ”Praksis har værdi i sig selv (Dignität) uafhængig af teorien; praksis bliver kun mere bevidst gennem teorien.” (von Oettingen, 2024, s. 79). Teorien og teoretiseringen kan gøre praksis mere bevidst, men den viden, vi kan skabe gennem professionen, kan hermed siges at være situationistisk.

I professionsuddannelser hører vi ofte de studerende sige: ”Vi gør bare det, der

virker”. Udsagnet kan forekomme problematisk, fordi det kan reducere praksis til effekt og i værste fald legitimere handlinger, der hverken er etisk eller fagligt forsvarlige. Dette behandles nærmere i afsnit 4.3 Aksiologi.

Situationistisk viden er ikke blot en pædagogisk sensibilitet, men en epistemologisk position, der undersøger, hvad der kan og ikke kan virke i en partikulær og relationel praksis. Det er en vidensform, der opstår gennem et eksperimenterende samarbejde. En vidensform, som handler om, hvad der kan komme til at virke konstruktivt i en partikulær situation. I næste afsnit udvikler jeg en metodologi for, hvordan vi kan arbejde med en sådan situationistisk vidensform i praksis.

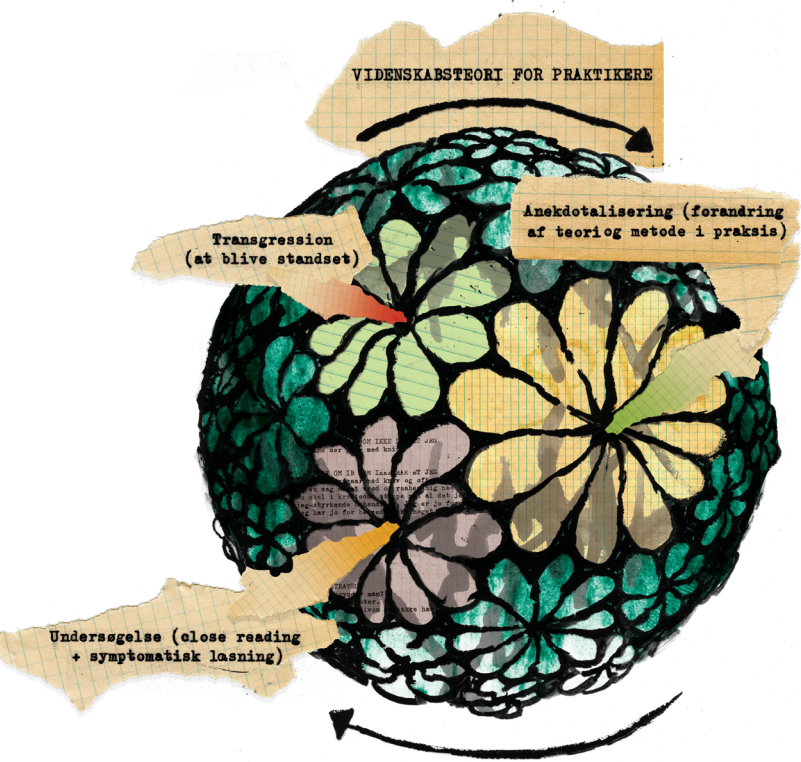
Metodologi
Når *situationistisk viden* i denne professionsforankrede videreudvikling af anekdotisk teori kan opstå i den partikulære og relationelle knude, må metodologien svare hertil. Den kan ikke bestå i anvendelsen af en fast model på situationen eller i at omsætte bruddet til en generel fremgangsmåde. Metodologien må i stedet angive, hvordan fagpersonen kan forholde sig til det punkt, hvor betydningen ”strammer sig” i deres bestræbelse på at skabe viden. I dette afsnit angiver jeg tre elementer i den proces, fagpersoner kan arbejde gennem for at: komme til knudepunktet, udføre en dybere undersøgelse samt skabe viden.

Det første element er standsningen: en disciplineret tilbageholdenhed i forhold til straks at integrere det eksorbitante i eksisterende teori. Hvis vi straks genoptager den vante forståelse, har vi allerede

lukket det, der bragte os i tvivl. Metodologien må derfor tage udgangspunkt i standsningen som en aktiv handling. Det indebærer, at fagpersonen undersøger, hvad der er på spil. Dette er forudsætningen for, at noget oprigtigt nyt kan ske.

Det andet element består af en undersøgende fordybelse. Vi skriver eventuelt anekdoten ned flere gange, indtil det eksorbitante træder frem. Anekdoten, vi skriver ned, må vise knudens ontologi. I vores analysearbejde anvender vi *close reading* (Gallop, 2000, s. 12), hvor det med Gallop handler om at lytte nøje efter, hvad lb faktisk siger. Vi anvender tillige *symptomatisk læsning* (Gallop, 1992, s. 7), hvor vi leder efter symptomer på uretfærdigheder: der, hvor vi ikke har lyttet grundigt nok til lb. Spørgsmålet er, om vi har fået det skrevet rigtigt ned, om den uretfærdighed, der var mærkbar i lbs udtryk i momentet, står klart frem. På baggrund af vores analyse af det eksorbitante og uretfærdige i anekdoten kan vi lade metoder og teorier påvirkes af anekdoter – en ”anekdotalisering”.

Det tredje element er der, hvor vi kan skabe viden med en anekdotalisering. Når vi lader undersøgelsen få konsekvenser, kan vores teorier og metoder forandres i lyset af den partikulære og relationelle situation. Anekdoten bliver ikke blot analyseret; den virker tilbage på praksis. Vi justerer, eksperimenterer og ændrer vores tilgang, måske kun i relationen og partikulært til lb, måske bredere og mere generelt. Det er her, anekdotisk teori viser sig som en videnskabsteoretisk position: Viden skabes ved at lade praksis omforme teori: måske skaber vi en ny teori om ”selv”-støtte på baggrund af anekdoten om lb.

Figur 1 (Illustrator; Rasmus Broch)

Anekdotisk metodologi i professionspraksis kan vises som en mystisk og mørk proces, hvor de forskellige elementer kan påvirke hinanden i frem- og tilbageløb. Figur 1 illustrerer anekdotisk metodologi som en gensidigt indgribende bevægelse mellem transgression, der leder til standsning, undersøgelse og anekdotisering. De dunkle blomster fungerer med sine vage tekster som metafor for, hvordan nedskrivning af anekdoter er en løbende proces mellem de forskellige elementer. Bevægelsen imellem de tre elementer er relationel og situationsbestemt. Retningen er ikke fastlagt; bevægelsen kan tage sit afsæt i forskellige delelementer og forløbe i frem- og tilbagegående dynamikker.

Undersøgelsen eller anekdotiseringen kan fx lede til nye aha-oplevelser, som gør, at vi går tilbage og genskriver anekdoten med noget, vi nu husker. Eller anekdoten kan i sig selv lede direkte til en anekdotisering, der måske senere kræver en dybere undersøgelse. Med brug af anekdotisk metodologi lader vi således praksis omforme teori og metode, vi må derfor spørge, hvilke værdier der styrer denne omformning. Her træder den aksiologiske dimension frem: spørgsmålet om ansvar, værdighed og forsvarlighed i den konkrete relation til lb, når vi undersøger partikulært på denne måde.

Aksiologi

Når praktikere anvender anekdotisk teori som videnskabsteori og standser, undersøger og lader praksis omforme deres teorier og metoder, bidrager de til videnskabelse. De foretager undersøgelser i egen praksis og udvikler deres eget handle-repertoire i konkrete situationer. I denne forstand kan deres arbejde ligne praksisforskning, men anekdotisk videnskabsteori gør dem ikke til forskere. Deres undersøgelser har ikke til formål at producere offentlig, generaliserbar viden (selvom dette *kan* ske), men at udvikle forsvarlig handling i en partikulær situation og relation. Videnskabelsen er her uadskillelig fra omsorg, magt og intervention. Den er ikke blot erkendelse, men handling. Netop derfor rejser den i særlig grad aksiologiske spørgsmål.

Som nævnt afslutningsvis i afsnit 4.1, møder vi på professionsuddannelserne ofte udsagnet: "Vi gør bare det, der virker". Udsagnet *kan* fremstå utilstrækkeligt eller risikabelt, fordi noget kan virke uden at være etisk forsvarligt. Det *kan* dog også pege på en erfaring, nemlig at praksis altid allerede er orienteret mod virkning. Spørgsmålet er derfor ikke, om vi arbejder med det, der virker, men hvordan vi afgør, hvad der må få lov til at virke etisk set.

Metodologien ovenfor indebærer, at vi ikke straks forsøger at forstå i traditionel forstand. Den indebærer dog ikke, at vi opgiver forståelse. Den indebærer, at vi midlertidigt aflærer det, vi allerede ved, for at give plads til det, der endnu ikke har form. Ikke-viden bliver her en metodisk og etisk disciplin: en vilje til ikke at afgøre betydningen for hurtigt. *Close reading* og *symptomatisk læsning* retter sig mod knuden i vores faglige

selvforståelse: det sted, hvor vi fristes til for hurtig teoretisk/metodisk integration, og på uretfærdig vis lukker betydninger, som vi gjorde mod lb, hvor vi så hans udsagn som et symptom på det manglende jeg.

Videnskab kan forstås som systematisk, kritisk og begrundet vidensproduktion. Når praktikerens standser, undersøger og lader sin egen forståelse bringes i tvivl, bidrager denne som en konkret fagperson i en levende partikulær relation. Fortolkninger og eksperimenter får direkte konsekvenser for den anden. Stadig må anekdotisk teori som videnskabsteori dog samtidig leve op til nogle standarder. Aksiologien, jeg har udviklet her, angiver ikke eksterne normer, men er inspireret af de værdier, der anvendes i gængs forskning: redelighed, ansvarlighed og gennemsigtighed (Uddannelses- og Forskningsstyrelsen, 2026):

Redelighed

- Vi må ikke manipulere anekdoten for egen vindings skyld.
- Vi må ikke automatisk kalde kritik fra borgerens side for et symptom i patologisk forstand.
- Vi må ikke lade teori dominere situationen.

Ansvarlighed

- Eksperimenteren kræver etiske analyser ift. at gøre gavn/skade.
- At få det til at virke må ikke blive vilkårlighed.
- Vi kan ikke gemme os bag teori og metode.

Gennemsigtighed

- Vi må kunne redegøre for vores forståelser og bevægelser.
- Hvad gjorde vi?
- Hvorfor ændrede vi praksis?

Etisk forankring

- I professionsuddannelser er spørgsmålet ikke blot, hvad der virker. Spørgsmålet er:
- Hvad må virke?
 - For hvem, hvordan, hvornår?
 - På hvilke betingelser?

Anekdotisk videnskabsteori kvalificerer det virkende. Den fordrer, at vi ikke blot gentager det, der fremstår effektivt, men undersøger det i standsningen og lader det blive etisk begrundet. Det, der virker, må også være forsvarligt, redeligt og værdigt forankret i den partikulære relation og situation.

Konklusion

I denne artikel har jeg argumenteret for, at anekdotisk teori kan anvendes som videnskabsteori for praktikere. Udgangspunktet har været det problem, at brud i praksis ofte integreres for hurtigt i den eksisterende forståelse. Når anekdoten forstås som et eksorbitant brud, bliver standsningen en erkendelsesbetingelse.

Jeg har vist, hvordan ontologien må indsnævres til den konkrete knude, hvor betydningen forskydes, og hvor vores begreber ikke længere rækker. Epistemologisk indebærer dette en situationistisk viden, der udvikles i og med den konkrete relation. Metodologisk har jeg udfoldet en bevægelse mellem transgression,

undersøgelse og anekdotisering, illustreret i figur 1, hvor anekdoten ikke blot analyseres, men virker tilbage på teori og metode i situationen og måske mere generelt.

På denne baggrund har jeg peget på aksiologiske overvejelser, der viser, hvordan videnskabelsen er uadskillelig fra ansvar, redelighed, gennemsigtighed og etisk forpligtelse. Anekdotisk videnskabsteori gør ikke praktikerens til forsker. Men den insisterer på, at professionspraksis rummer en kvalificeret og ansvarlig form for videnskabelse, hvor teori og praksis bringes i gensidig bevægelse. Viden skabes her ikke ved at anvende teori i sammenhæng med praksis, men ved at lade praksis omforme teori i den partikulære relation og i nogle tilfælde mere generelt.

Selvom analysen har taget udgangspunkt i socialpædagogisk praksis, er positionen ikke begrænset hertil. Anekdotisk teori kan anvendes i andre relationelle professioner, hvor brud og standsning kan udgøre betingelser for ansvarlig viden-udvikling. I denne forstand giver anekdotisk videnskabsteori praksis værdighed, ikke blot som anvendelsesrum for forskning, teori og metoder, men som et selvstændigt videnproducerende sted.

REFERENCER

Bailey, A. (2014). The Unlevel Knowing Field: An Engagement with Dotson’s Third-Order Epistemic Oppression. *Social Epistemology Review and Reply Collective*, 3(10), 62-68.

Bataille, G. (1991). *The Accursed Share. Vol. 2-3: The History of Eroticism and Sovereignty*. Zone Books.

Danmarks Nationalleksikon (2026). *Eksorbitant*. Lex. <https://lex.dk/eksorbitant>

Den Danske Ordbog (2025). *Anekdot*. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=anekdote>

Derrida, J. & Spivak, G.C. (2016). *Of Grammatology* (Fortieth Anniversary Edition). Johns Hopkins University Press.

Dotson, K. (2012). A Cautionary Tale: On Limiting Epistemic Oppression. *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 33(1), 24-47.

Fricker, M. (2009). *Epistemic Injustice: Power and the ethics of knowing*. Oxford University Press.

Gallop, J. (1992). *Around 1981: Academic feminist literary theory*. Routledge.

Gallop, J. (2000). The ethics of reading: Close encounters. *Journal of Curriculum Theorizing*, 16(3), 7-17.

Gallop, J. (2002). *Anecdotal Theory*. Duke University Press.

Gallop, J. (2019). *Sexuality, Disability, and Aging: Queer temporalities of the phallus*. Duke University Press.

Haraway, D. (2018). *Situeret viden: Videnskabsspørgsmålet i feminismen og det partielle perspektivs forrang* (K. Dinesen, overs.). Mindspace.

Hummelvoll, J.K. (1995). *Helt – ikke stykkevis og delt: Psykiatrisk sygepleje og psykisk sundhed*. Hans Reitzel.

Kongsgaard, L.T. (2017). *Multiteoretisk praksis i socialt arbejde*. Samfundslitteratur.

Kongsgaard, L.T. & Rod, M.H. (2018). *Bedre begrundet praksis: Velfærdsudvikling efter evidensbølgen*. Samfundslitteratur.

Kongsgaard, L.T. & Vedtofte, D.I. (2019). *Multiteoretisk praksis for sundhedsprofessionelle*. Samfundslitteratur.

von Oettingen, A. (2024). *Det pædagogiske paradoks: Et grundstudie i almen pædagogik*. Klim.

Schwartz, I. (2001). *Socialpædagogik og anbragte børn*. Gyldendal Uddannelse.

Secher, M.T. (2026). *Teoretisering gennem anekdotisk teori i socialpædagogik samt professionsforskning og undervisning*. [Ph.d.-afhandling – manuskript i slutvejledningsproces]. Roskilde Universitet.

Uddannelses- og Forskningsstyrelsen (2026, 29. januar). *Det danske kodeks for integritet i forskning*. <https://ufsn.dk/publikationer/2026/januar/det-danske-kodeks-for-integritet-i-forskning/>